

משפחה משלו

ברוריה: (כפי שרשם אריה מפיה – 1985)

אבי, **יעקב שיף**, היה סוחר בדים. הוא נולד בליז'נסק שבגליציה. אמא – סימה רוזמרין-שפירא – נולדה בלנצוט שבפולין. סבה היה ר' זיסר סופר, רב וסופר סת"ם, נכדו של רבי אלימלך מליז'נסק. הורי, בצעירותם, רצו להרחיב ולהעשיר את ביתם ופרנסתם אל מחוץ לגבולות העיר היהודית, ולכן היגרו לגרמניה, לבירתה ברלין. זה היה ב-1912. כאן היתה ערש התרבות המערבית וההשכלה היהודית. בברלין נולדו להוריני 5 בנות.

לאבא היו אלה נישואין שניים. מאשתו הראשונה היו לו עוד 3 בנים. שני הבכורים נותרו בפולין. השלישי, הצעיר, התחנך יחד איתנו במשפחתנו. בנו-בכורו של אבא היה רב מוסמך (הוא היגר לפלורידה שבארה"ב). אחותי הבכורה **שרה** סיימה בי"ס תיכון ולמדה בבי"ס למסחר, ושימשה כמזכירה באחת הפירמות המסחריות בברלין.

הכל הלך למישרין עד 1930. אז נפטר אבי. מאבא לא נותרו תמונות. כל מה שנותר לי בצילום הרי זו מצבת אבא ותאריך מותו.

הלכתי לבי"ס גרמני ממלכתי, אבל עם פטירת אבא נאלצתי להפסיק בגיל 14 את לימודי ולעזור לאמא לקיים את המשפחה המיוחמת. לאמא לא היה כל מקצוע כדי פרנסת 5 בנות (**שרה, מרטה, ברטל, טילה, הרטה**).

בביה"ס שררה אווירה אנטישמית: את התלמידים הושיבו בכיתה לפי חריצותם. אני תמיד ישבת במקום הראשון. אבל מכיוון שבשבת נעדרתי מהלימודים – נדחפתי לשבת בספסל האחורי, וכך היה עלי להתקדם במשך השבוע אל הספסל הקידמי, בהתאם לחריצותי וחשיבותי. וחוזר חלילה. הייתי חברת "הבוננים" – תנועת הנוער החלוצית. מילאתי בה תפקיד של מדריכה. כאשר תפס היטלר את השלטון, עשיתי כל מאמץ להבטיח לעצמי אפשרות של עליה לארץ ישראל. דפקתי על דלתותיהם של כל המוסדות היהודיים שהיכרתי: ממפעל **רחה פרייר** ועד לתנועת "החלוץ" והציפייה לסרטיפיקט שלו.

יצאתי להכשרה להמבורג מטעם תנועת "החלוץ". מכיוון שהייתי עדיין בגיל של חברת נוער התבקשתי לוותר על סרטיפיקט של בוגר ולהצטרף לעליית הנוער מטעם ויצ"ו. בוויצ"ו היו עדיין מקומות פנויים. מיהרתי להתקשר את אחותי **טילה** (טלילה) ושיכנעתי אותה למהר ולהצטרף אלי, וכך, ב-10.5.1937, עליתי לא"י באניה "גלילה" – האניה האחרונה שיצאה מגרמניה בדרך הים הנורמלית – אל טרייסט, וממנה לחיפה (הגענו ב-17.5.1937). בחיפה התקבלנו ע"י מועצת הפועלות ומכאן נשלחנו למשק הפועלות בעפולה.

(היטלר, שעלה לשלטון, הפעיל את חוקי הגזע נגד היהודים שנותרו בגרמניה. הוקמו מחנות ההשמדה באירופה. בין היהודים שנגזר עליהם להישלח למחנות היו גם אמי ושתי אחיותי הבכורות, ואחי הצעיר: **שרה, מרטה, קלמן** וכל משפחתי מפולין). אחותי הצעירה **הרטה** נדדה לאנגליה ושם היא חיה עם משפחתה.

משק הפועלות היה בי"ס חקלאי. היינו 4 בנות מאותה הכשרה ומאותה עיר. עלי הוטלה ועדת העבודה וועדת התרבות של ביה"ס, וזאת בגלל נסיוני התנועת בהכשרה, ונסיוני בחיים ובאחריות לעבודה, שהתנסיתי בה בגיל מוקדם מדי. כאשר חסרו מדריכות מבוגרות, בגלל עיסוקן התנועתי, נתבקשתי אני למלא את מקומן במשתלה ובמטבח. כאשר נערך במפתיע ביקור של המפקחת – הזדרזו לקרוא לי מהשדה על מנת שאשליט סדר בחדרי הבית ובמוסדותיו. כך הוצע לי רשמית, ע"י המוסד, שאכשיר עצמי כמדריכה-מפקחת בביה"ס החקלאי, אך אני דחיתי הצעה נדיבה זו, כי היעד שלי היה להצטרף לקיבוץ. במשק הפועלות נשארת שנתיים, מ-1937 עד 1939.

היינו 4 בנות מההכשרה, קשורות מאז חברותנו בתנועת הנוער ו"החלוץ". הוצע לנו להצטרף להקמת הקיבוץ הראשון של חומה-ומגדל – שדה נחום. ארבעתנו הקדמנו וערכנו סיור רגלי מעפולה לעין גב, כדי להתרשם אישית מהישובים השכנים בעמקים, לבחור את מה שימצא חן בעינינו.

בשדה נחום ראינו בחור עובד בחדר האוכל, מגבת קשורה למותניו במקום סינר, ואת הכלים הוא מנגב בסינר במקום במגבת (הקשורה למותניו). תמונה זו נגדה את רוחי וחושי האסתטיים. לא, לא כאן המקום בשבילי.

המשכנו לבית השיטה. הגענו לחדר האוכל בצריף העץ. פגשנו את החברה **הדסה עמרמי**, שקירצפה את רצפת העץ של חדר האוכל.

אמרנו: זהו! עניים, צנועים, אך נקיים! – אבל כאן לא רצו לקבל אותנו, כי לא היו מקומות-קליטה (פירוש, שלא היתה מיטה ולא פינה להשיב אותנו). אנחנו דווקא התעקשנו להתקשר למקום הזה – בית השיטה.

האפשרות לזכות במיטה עם סיום יום העבודה היתה כזו: היה סדרן מיטות. כל יום, אחרי תום עבודת יומי, הייתי צריכה לחכות לסדרן על מדרגות חדר האוכל, כדי שהוא יגלה לי מקום של מישהו שנסע באותו יום ולא חזר, כמו הגזבר. ואז באתי עם מזוודתי המיטלטלת לאותו חדר-עץ, התארגנתי בצניעה ובוהירות, ובבוקר יצאתי לעבודתי בגן הירק, מבלי לדעת היכן אישן הלילה והיכן אנוח אחרי יום-עבודתי בקיץ החם.

מזכיר הקבוצה היה אז **ישראל גת**. מיד עם בואי הוא הודיעני שאם אני רוצה להתקבל לבית השיטה, אני צריכה תחילה לעברת את שמי. היינו מוכנות לכל קרבן ובלבד שיקבלו אותנו בקיבוץ הזה, הסכמנו: **טילה הפכה לטלילה**, ולי, **ברטל** – הציעו שני שמות המתחילים ב'ב': ברכה או ברוריה. מבלי לחכות לתשובתי כבר פורסם בעלון השבועי שראה אור ביום שישי, שחברה חדשה ושמה **ברוריה** הגיעה לקבוצה. לא יכולתי להתרגל כל כך מהר לשינוי שמי: כאשר חברים פנו אלי וקראו לי ברוריה – פשוט לא הבנתי למי מתכוונים... מסביבנו היו משום-מה גם ארנסט ואוטו והרטה ואירמה, שלא שינו את שמם, אבל אני – ברוריה מאז.

אוהל משלהם

אריה: "אתה עם עצמך, נותר בבדידותך, בגעגועים למישהי, לאדם קרוב שלך. לחלוק מחשבות, מצוקות, געגועים, הרהורים. לסכם את יום-עבודתך – וגם לאהוב אדם קרוב. הימים והלילות מלאים מתחים ושמועות, וכוננויות ותירגולים – לעיתים, אחרי ארוחת הערב, יישלח מרצה-פעיל-מנהיג וידבר על 'מצב הבטחון', אחריה תחלחל הרגשת עוררות קולקטיבית עם בדידות אישית, ואתה אילם ואין עם מי לחלוק נסתר-לב... ובחברת החוגיסטים מתרבים 'חזרי משפחה', ואנו כבר על אדמת שאטה: אדמתנו. אדמת הקק"ל. לחוגיסטים יש כבר ילדים ראשונים בפעוטון ובגן הראשון. אנו מגלים סימנים ראשונים של חברה נורמלית... ואני בתפקיד מישני של מתקן-אוהלים שקרסו בלילה מרוח ומגשם, או שיתריהם ניתקו, והחברים יצאו לעבודתם עם שחר, ולארוחת הבוקר צופים לראות את אוהלם המתוקן ניצב על עמוד-התיכון שלו.

... בקיץ 1939 הגיעה לקיבוצנו רביעיית בנות, בוגרות משק הפועלות של ויצ"ו שלייד עפולה. שלחה אותן ועדת הקליטה של הקבה"מ. איתן היתה **ברטל**.

... היו לה אצבעות ידיים מיוחדות, מרשימות, ארוכות. אצבעות עדינות. כמו של מנגנת נבל. רק להביט בהן ובתנועתן – הן כאילו ביטוי לפנימיותה של הנפש. בלי קישוטי חן, בלי היתנאות חיצונית. כמות שהיא, בחוץ ובפנים. כולה: 'אני', מינורית. פנים. מקרינה משהו של טוהר ואמת. לעומתי. ואני – כולי מז'ורי. חוץ. מילוי חובות, לרשות אני=אנחנו. ה'אנחנו' – קודם ל'אני', למשפחתי. זו הנוסחה לאורך חיי. ... אט-אט התוודעתי לאופייה של ברוריה, ליכולת הגנוזה שלה. בכל אשר נתבקשה ובכל אשר יזמה – היתה מופת צנוע. אפשר לסמוך עליה. בשקט מאד. בהצטנעות. ... כן, ראשית ראיתיה יוצאת השכם בבוקר לעבודה בגן הירק, עם החברות, ושבה, עם שקיעה".

מצוקת הדיור בבית השיטה, החדרים הקטנים בצריפים (מקום למיטה, שום דבר נוסף) דחפו את אריה לעשות מעשה. כשהבשילה הזוגיות, והם החליטו לעבור לגור יחד ואף למסד את זוגיותם (כלומר, להתחתן) החליט להכין לרעייתו הצעירה מתנת חתונה: אוהל משלהם.

אריה: "... אוהל לשנינו, שכל-כולו יהיה יצירה של עשר אצבעותי. אוהל שכולו שלי. בחרתי לי-לנו פינה בפאתי החצר, בוואדי, תפרתי אוהל מרובע (לא עגול) עם חלון – מסגרת-עץ – לשמים, לאוויר ולקליטת שמש. וביום אביבי מתאים העברנו מעט חפצינו האישיים – שתי מיטות ברזל, שולחן זוטא, ג'ארה, שטיח מבד יוטה שברוריה תפרה, ארגז תנובה דו-קומתי, והרי אנו באוהל-משפחה, כולו משלנו. והאוהל שלנו – עד כמה שהיה דל ועני, היה בו הכל. מאום לא חסר. אם ברוריה שם – הכל שם.

אבל הוא-עצמו נעדר מהאוהל הזה לעתים קרובות, וגם בלילות לא תמיד הגיע. תפקידו כמדריך חברת הנוער הראשונה שהגיעה לביה"ש באותה שנה ממש (1939) חייב אותו (כך הבין אריה את התפקיד הזה) להקדיש את מלוא זמנו לשהות ולפעילות עם חניכיו. בתקופה הראשונה אף נאלץ לישון במחיצתם, על ריצפתו הבלתי מרוצפת של חדר האוכל החדש, שבו שוכנו.

אריה: "ואני, במקביל, בחרתי לבנות משפחה. המסקנה: ברוריה בבדידותה. על אף הגעגועים אליה אחזור רק כאשר מאוחר ואהיה באוהלנו – רק שנינו. שעות של ציפייה רגישה, ולחזור לאוהל בשעה יחסית מאוחרת של לילה – אני יוצר פצע סמוי בנקודה הכי אינטימית. מלים והסברות והצטדקויות – לא תרפאנה. **אני אשם!** אני במילכוד. אני קרוע בעל-כורחי".

ברוריה ואריה מתכננים חתונה רשמית. התאריך יהיה – שמחת תורה 1940.

אריה: "השמועה עברה מפה לאוזן. כמובן שאין תכנון של מסיבה וכיבוד ויינות – ספונטאנית: כל ליבו ידבנו. את ברוריה לא העסיקה שמלת הכלולות, 'מה אלבש'. יש 'בגדי שבת' מקובלים, מכובסים, מגוהצים. ההורים באו מחיפה, וגם סבא אביגדור. לובה הביא עמו, כמתנת הפתעה, את המוזיקאי-המלווה **נחום נרדי**, וגם כמה מתלמידותיו. קישוט לא היה. תכנית לא היתה. פנים מרנינות היו. לחיצות ידיים היו. לובה הרים את ידיו האמונות, ידי מנצח, וליכד וגרף את הציבור בשירה-בציבור. מזגו כוסית ועוד כוסית, השמחה צנפה את החברים כולם.

חשתי בשמחה פנימית. חשתי ידידות, עוצמת לחיצות היד וההתבוננות הישירה בעיניך ביטאו כנות ושמחה. אני חשתי את זרימת ה'אני' לתוך ה'אנחנו', ואת ה'אנחנו' חובקים את זוגיותנו. אך מה הרגישה שותפתי לחיים חדשים? – הרי כל החברים כמעט זרים לה, כולם חדשים בפניה. זו לה כמעט היכרות ראשונה פנים-אל-פנים, והיא כולה נסמכת עלי – בלבד – לא ידעתי להעריך את שמתחולל בתוכה, האם מלאה שמחתה.

... צעדנו בחשכה לאוהלנו, ואני כאילו מהלך-מרחף במשהו מעל אדמת החצר המוכרת לי. נכנסנו לאוהל, וחזיקתי בלפיתה מתמשכת את ברוריה שלי. הזרימה החמה בין שני הגופות – השתיקה המתמשכת, ואולי גם דמעה חמה מתגלגלת על לחיה – לחיי - "

החיים נמשכים. למחרת – חזרה לחובות. ברוריה עובדת בגן הירק.

אריה: "... חברי המשק מכירים בחריצותה, באחריותה, ביכולתה – היא חשה בכך. חוזרת מעבודתה קרוב לשקיעה, ועכשיו: למקלחת הבחורות - וחזרה, ריחנית, עם לחיים קצת מאודמות, מתכוננת – האם תפגוש באוהל בשותפה לחיים?..."

היא לא פגשה אותו שם הרבה בשנים הראשונות ההן, וגם בשנים הבאות נשאר בעינו המתח – לעיתים מתחזק, לעיתים מתרפה – שבין חייו הציבוריים, השייכים למטרות שהוא מציב לעצמו בכל פעם מחדש, לבין הווי המשפחה המוחזק – לעתים, כנראה, בחריקת שיניים – בידי ברוריה, היולדת את ילדיו: תחילה **חגי**, ארבע שנים אחר כך **רזיה**. שעות הילדים עברו באוהל ההוא, עד שעקרו, בשנת , לחזר בבניין.

אריה: "בסוף כיתה ד' יצאו ילדי ביה"ס לקייטנה בבית אורן. יצאתי איתם כמורה, ולקחתי את חגי, בן ארבע אז. מפני שלא יכולתי להשאיר אותו לאמא".

ברוריה: "שני ילדים לא יכולתי. לא היתה עגלה. לא היו שכנים, הייתי צריכה לקחת על הכתפיים. ובחורף, כשהכנסתי את הרגליים למגפיים לא מתאימות וצעדתי, המגף נשאר בבוץ והלכתי יחפה".

אריה: "בתמונת רואים ילד קטנצ'יק ששמו חגי יושב על הרצפה. אני רק מסביר עכשיו, אני לא מצטדק, אני מסביר הווייה...".

בשנת 1942 אריה יוצא לחנך בביה"ס "טיץ", ביגור. התפקיד מחייב מגורים במקום. ברוריה וחגי בן השנה מתלווים אליו. שינוי אמיתי במצב לא קרה.

אריה: "ברוריה ואני עוקרים ליגור, ובני בן השנה נכנס שם לפעוטון. הדירה: חדר אחד בבית קומותיים בסמיכות לחדרי הנערים, ובבניין פרוזודור ארוך שדלתותיו לא נחו משך כל היום והערב, בטריקת דלתות הנסגרות על קפיץ -

ללמד לפני הצהריים, לטייל איתם, לערוך שיחות ערב – כבר היינו בהצגה הזאת, והמתח והפצע לא העלה מזור".

לאחר שנה היא מרימה ידיים, לוקחת את הילד וחוזרת לבית השיטה. הוא נשאר שם עוד שנתיים, עד לסיום תפקידו.

גם כשיצאו, בשנת 1953, לשליחותם הראשונה בחו"ל – לקנדה – לא רפה המתח. הם קיוו לפסק-זמן משפחתי, מרפא, מחייהם הלוחצים. מה שקרה שם היה ההפך.